

Передплатний індекс 40296

(передплата у комплекті — за індексом 95989)

**Всеукраїнське видання
для педагогів та батьків**

Видається з 1997 року

№ 4 (102) 2017

Виходить 6 разів на рік

**Науково-методичний додаток
до журналу “Дошкільнє виховання”
Міністерства освіти і науки України**

Головний редактор *Ніна Андрусич*
Заступник головного редактора
Юлія Журлакова

Редактори *Ольга Мельник,*
Тетяна Небесна, Надія Сідаш
Коректор *Ніна Любаченко*

Адреса редакції: 04053, Київ-53, а/с 36

Тел.: (044) 486-11-19, (044) 486-13-32 (т/ф),
(099) 376-35-36

E-mail: pp@dvsvit.com.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової
інформації: серія КВ №6921 від 31.01.2003р.

Видруковано у друкарні ТОВ “Літера-Друк”, вул. Озерна, 6,
оф. 122, Київ, 04209. Свідоцтво ДК №3689 від 28.01.2010р.

Підписано до друку 25.07.2017. Формат 60x84 1/8. Папір
офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 3,72. Обл.-
видавн. арк. 5,5. Наклад 3811. Зам. 170738.

Патріотизм плекаймо щогня

Патріотичне виховання дітей — проблема, що особливо загострилася три роки тому, — досі залишається у центрі уваги педагогів та громадськості. Триває пошук ефективних шляхів **формування у малят основ справжнього патріотизму** — не показного, що зводиться до зовнішньої атрибутики і гасел, а дієвого, який проявляється у повазі до людей, бережному ставленні до довкілля, у вчинках на благо суспільства.

Для цього не досить оформити в садку українську світлицю й провести день вишиванки. Потрібна невтомна **щоденна робота з морального, громадянського, трудового, екологічного виховання малят**, а також активне залучення до співпраці батьків.

Журнал, який ви тримаєте в руках, стане помічником і порадником у цій важливій справі. До вашої уваги — рекомендації фахівців і кращий досвід роботи практиків.

ЗМІСТ

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ

- 3** *Марина МАШОВЕЦЬ*
**Патріотичне виховання
в сучасному дошкільному закладі**

СВІТ ГРИ

- 6** *Алла КИШИНЬСКА*
**Дружно граємо —
Україну прославляємо**
Дидактичні ігри патріотичного спрямування

УПРАВЛІННЯ І МЕТОДИЧНА СЛУЖБА

- 8** *Ірина ХРОМИХІНА*
**Народознавча робота:
традиції і сучасність**
*Методичний супровід
професійного зростання педагогів*
- 10** **Міні-музеї у народознавчій діяльності дитсадка**
Семинар-практикум для вихователів

ЕКОЛОГІЯ

- 12** *Людмила ШТАНЬКО, Тетяна НІКОЛІНА,
Людмила МАСТРУКО*
Відкриваємо таємниці Чорного моря
*Екологічний проект для дітей
усіх дошкільних груп*

ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ

- 17** *Катерина ЧОРНОШВЕЦЬ*
**Зростають українські діти
відповідальні й працьовиті**
*Організація трудової діяльності
дітей старшої групи*

РІЗНОВІКОВІ ГРУПИ

- 24** *Лілія АНДРУШКОВА,
Юлія БУТОВА*
**Твоя країна — Україна,
і ти її громадянин**
*Монтесорі-урок
для дітей різновікової групи*

МУЗИКА

- 27** *Галина ТРИФОНОВА*
Гей, заграйте, музиченьки
Заняття для дітей старшої групи

РОБОТА З РОДИНОЮ

- 30** *Лариса ЛУЦЕНКО*
**Міцна родина —
сильна Україна**
*Родинне свято
для дітей середньої групи*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ в сучасному дошкільному закладі

Марина МАШОВЕЦЬ, канд. пед. наук, доцент, заступник
директора з науково-методичної та навчальної роботи,
Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка

Нинішні дошкільнята зростають у непростий час змін і суспільних зрушень. Надзвичайно важливо допомогти їм відчути причетність до життя своєї країни, міцний зв'язок з рідним народом, його минулим і майбутнім. Маємо плекати відповідальних громадян і розсудливих патріотів — активних, ініціативних, толерантних, порядних, справедливих. Для цього ми й самі повинні бути такими, що передбачає постійну роботу над собою і створення довкола себе українського національного середовища. Подана стаття покликана підтримати й спрямувати педагогів у цій значущій справі.

Проблема, що завжди на часі

Проблема виховання патріотів не нова, вона постає водночас із формуванням країни й не втрачає актуальності за жодних умов. Вона існує поза часовими рамками, змінюються лише технології виховного впливу на особистість та інструментарій його реалізації.

Ще у першому українському словнику іншомовних слів В. Доманицький так розкриває поняття "патріот": "той, хто дуже любить вітчизну — свій край, своїх людей" (*Словарик. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів, 1906*). У сучасному тлумаченні поняття "патріотизм" кардинальних відмінностей не спостерігаємо.

Патріотизм (від грец. *πατρις* та лат. *patria* — батьківщина) — це любов і відданість своїй батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам, захищати їх, гордість за матеріальні та духовні надбання свого народу (*Сучасний словник з етики, 2014*).

Науковці розглядають патріотизм як багатогранне і багатоаспектне явище соціальної системи, а також як складне інтегральне особистісне утворення.

Рівні прояву патріотизму

- **Особистості стосовно себе:** національна самосвідомість, честь, гідність, щирість, доброта, чесність, порядність.

- **Стосовно інших людей:** толерантність, справедливість, усвідомлення своєї приналежності до народу; відповідальність перед своєю нацією.
- **Щодо Батьківщини:** віра, надія, любов, громадянська відповідальність, вірність, готовність стати на захист Батьківщини, бажання працювати для розвитку країни, підносити її міжнародний авторитет, повага до Конституції та законів держави; гордість за її успіхи, біль за невдачі, суспільна активність та ініціативність.
- **Щодо національних цінностей:** володіння українською мовою, бажання й потреба у засвоєнні, збереженні та передачі родинних і національних звичаїв, традицій, майбутнім поколінням; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвитку духовного життя народу народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почиття дбайливого господаря своєї землі.

Особливо гострого звучання тема патріотизму набуває в "годину негоди" (*як писав В. Сосюра у вірші "Любіть Україну"*), що створює передумови для глибокого переосмислення кожним свого "Я-патріотизму". В останні кілька років наше суспільство переживає саме такий етап. І які ж тенденції спостерігаємо?

У квітні-травні 2017 року Київським інститутом проблем управління імені Горшеніна спільно

з представництвом Фонду Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі проведено **соціологічне дослідження** "Українське суспільство і європейські цінності". Опитано дві тисячі респондентів. Серед них 92,6 % визначили свою національну приналежність як "українець". "Як громадян України" ідентифікували себе 81,8 % опитаних. На запитання "Якою мовою спілкуєтесь вдома?" 60,4 % респондентів відповіли "українською". На нашу думку, такі результати свідчать про підвищення рівня громадянської свідомості наших співвітчизників.

Увага до патріотичного виховання посилилася й у системі освіти, зокрема дошкільної.

Патріотичне виховання дошкільнят сьогодні

Сучасна дитина-дошкільник живе у постійно змінних соціально-економічних, соціально-культурних реаліях, і в майбутньому дорослому житті вона має бути готова до різноманітних викликів соціуму, повинна чітко усвідомлювати свою відповідальність за збереження власної ідентичності та країни загалом за будь-яких умов і ситуацій її існування.

Зміст *Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм* передбачає системну і послідовну роботу з національно-патріотичного виховання, починаючи вже з молодшої групи, що формує шанобливе ставлення до родини, повагу

**Традиції давні народні
Шанують малята й сьогодні.**

(Станіславський ДНЗ "Казка",
Білозерський р-н, Херсонська обл.)

до традицій і звичаїв, державної та рідної мов, прищеплює любов до України.

Досліджуючи можливості формування патріотизму в дошкільному дитинстві, розглядаємо це поняття як особистісне утворення.

Іван Бех у *Програмі патріотичного виховання дітей та учнівської молоді* наголошує:

"Патріотичні почуття, як і все моральне, дуже делікатні та ніжні, тому в їх вихованні неприпустимі фальш, неправда, тиск. Патріотизм потрібно підтверджувати особистими вчинками та практичними діями".

Саме тому говорячи про патріотичне виховання в дитсадку, маємо на увазі **вплив не лише на дітей, а й на педагогів**.

Педагог-патріот — взірць для дітей

Постійне професійне зростання, вироблення індивідуального педагогічного стилю, невтомне підвищення компетентності — вимоги часу, що визначають фахівця-патріота, якому не байдуже майбутнє наймолодших громадян країни.

Ще К. Ушинський писав: "У вихованні все має базуватися на особистості вихователя, бо виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості". Тож сучасний педагог, щоб бути тим самим "живим джерелом" серед стрімко поширюваних гаджетів і віртуальних проєкцій, має постійно вчитися сам і мотивувати до цього колег.

Самоосвіта педагога має ґрунтуватися на **"великій четвірці компетентностей"**:

- **критичне мислення і вміння розв'язувати проблеми:** критичне ставлення до будь-якої отриманої інформації, вміння аналізувати, знаходити виходи в різних ситуаціях;
- **креативність:** усвідомлення своїх можливостей, що базується на аналізі сильних і слабких сторін власної діяльності, здатність долати обмеження, генерувати інноваційні ідеї та методик, впорядковувати свої знання з різних галузей, встановлювати зв'язки між ними, застосовувати їх в умовах швидких змін;
- **комунікативність:** здатність слухати, розуміти, сприймати, контекстуалізувати інформацію, вміння використовувати нові інформаційні та комунікаційні технології.

- **співпраця:** вміння долати труднощі, здатність працювати в команді для досягнення спільних цілей.

Прагнучи до розвитку цих компетентностей, фахівець усвідомлює важливу істину:

Патріотизм – це не спосіб самовираження, це стан душі, спосіб мислення і світобачення.

Чудово надихають на активну роботу над собою, зміну позиції зі “спостерігача життя” на свідомого небайдужого громадянина життя і творчість видатних співвітчизників: Бориса Грінченка, Лесі Українки, Станіслава Людкевича, Софії Русової, Миколи Лисенка та ін. Доречно влаштувати *історико-педагогічні лабораторії* з вивчення їхніх життєвих поглядів і переконань.

Пропонуємо також проводити для педагогів *тренінги, круглі столи, педагогічні дебати, майстер-класи, воркшопи*, шукати інші ефективні засоби формування національно-патріотичної компетентності.

Національне середовище в дитсадку

У дошкільному закладі необхідно створити таке розвивальне середовище, яке повною мірою відповідає цілям патріотичного виховання та ненав’язливо перегукується з умовами життя дитини в сім’ї.

Не варто обладнувати “виставкові” куточки патріотичного виховання, експонати яких дитина може тільки споглядати. Слід надати малечкам можливість вільно діяти в них (при цьому всі предмети в таких куточках мають бути зрозумілими та безпечними для дітей). У старшому дошкільному віці дітей можна долучати до роботи над оформленням та зміною **експозиції куточка**: розміщувати там дитячі малюнки, фото з цікавих екскурсій рідним містом, виготовлених разом з батьками листівок, інших виробів.

Доречно широко використовувати в дитячому житті **предмети побуту та декоративно-ужиткового мистецтва** — український посуд, народну іграшку, національне вбрання, вишивку, ткані речі, вироби українського килимарства, — та залучати дітей до їх виготовлення. При цьому доцільно обрати певний напрям роботи і поглиблювати інтерес дітей, спонукаючи до вдосконалення вмінь у ньому.

Неабиякий виховний потенціал для формування національно-патріотичної компетентності дошкільнят мають **ігрові майданчики та територія дитсадку**. Сьогодні звичною для педагогів і батьків стала “*екологічна стежина*”. Можна збагатити

її національним змістом, облаштувавши проєкції найбільш яскравих українських ландшафтів, клумби червонокнижних рослин.

Так природним шляхом забезпечується підґрунтя для проведення спільної роботи педагогів з батьками та дітьми, експериментування і дослідження довкілля, його естетизація, що, у свою чергу, сприятиме реалізації **соціально значущих справ** (наприклад, *акції* “Збери насіння квітів — прикрась подвір’я”).

Старших дошкільнят варто залучати до **пошуково-краєзнавчої діяльності: екскурсій, походів, облаштування виставок старих фотографій** (“Коли моя/мій бабуся/дідусь була/був маленькою/им”, “Як змінилася наша вулиця”) тощо.

Важливо подбати й про **психологічний клімат** закладу, в якому мають панувати піднесений настрій, добрий гумор, дружні взаємини. Підтримання позитивної атмосфери сприяє використанню **українського фольклору**: забавлянок, приказок, загадок, прислів’їв, народних пісень, казок.

Тут доречно пригадати слова В. Сухомлинського: “Казка — благородне і нічим не замінне джерело виховання любові до Вітчизни. Патріотична ідея казки — в глибині її змісту, створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона — творіння народу”.

Наголосимо на важливості **дотримання принципу доступності** в патріотичному вихованні, що означає виважений добір інформації для розкриття дітям об’єктивної картини світу, закономірностей розвитку українського суспільства, культури рідного народу, надання елементарних наукових знань. Це особливо важливо в умовах реалізації концепції “Нової української школи”, **принципів наступності та перспективності** у взаємодії двох ланок системи освіти — дошкільної й початкової.

Така спільна робота допоможе нашим маленьким громадянам з “найніжнішого” віку вчитися бути патріотами, любити свою землю, дбати про її збереження і процвітання; відчувати силу любові в сім’ї, вміти любити самим і бути щасливими!

На наше переконання, деякі зі згаданих нами способів і технологій патріотичного виховання ви, шановні педагоги, широко використовуєте в практиці своєї роботи, отримуєте цікаві результати й упевнено можете сказати: “Я переконана, що мої вихованці зростають справжніми патріотами нашої держави!” ●